

Personvern for fosterforeldre

S Bakgrunnen for regler om personvern

Personvern handler om retten til et privatliv og retten til å bestemme over egne personopplysninger. Dette prinsippet er både forankret i grunnloven § 102 og i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK). I artikkel 8 heter det:

«Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse».

Personvern er altså en viktig menneskerettighet som skal sikre den enkeltes personlige integritet og privatliv. Personvernet gir rom for at det enkelte menneske kan utvikle refleksjoner og vurderinger på selvstendig grunnlag uten å bli forstyrret eller kontrollert av andre.

Er personvernet dårlig ivaretatt, vil det kunne medføre at borgere i et samfunn begrenser sin deltakelse i en åpen meningsutveksling og politisk aktivitet. Det oppstår frykt for at opplysninger om personlige forhold kan bli trukket frem og gjort til allmenn oppmerksomhet, dessuten frykt for at myndighetene registrerer og lagrer opplysninger om ens holdninger, interesser, eller kommunikasjon med andre.

Slik vi forstår personvernet innebærer det også retten til i stor grad å ha innflytelse på bruk og spredning av personopplysninger om en selv; den enkelte skal i størst mulig grad kunne bestemme over egne personopplysninger.

Personopplysningsloven av 14. april 2000 nr. 31 har som formål å beskytte den enkelte mot at personvernet blir krenket ved behandling av personopplysninger, jf. § 1. Loven skal bidra til at

«personopplysninger blir behandlet i

samsvar med grunnleggende personvernshensyn, herunder behovet for personlig integritet, privatlivets fred og tilstrekkelig kvalitet på personopplysninger.»

En personopplysning er i lovens § 2 definert som opplysninger og vurderinger som kan knyttes til en enkeltperson. Sensitive opplysninger er blant annet definert som helseforhold, etnisk/rasemessig bakgrunn, politisk oppfatning, seksuell legning, og opplysninger om en person har vært mistenkt, siktet eller dømt for straffbare handlinger.

Det følger av hovedregelen om innsynsretten i § 18 at enhver som ber om det har rett til innsyn i hvilke personopplysninger om en selv som behandles eller registreres. Unntaksregler finnes i § 23, blant annet for dokumenter som kun er utarbeidet for intern saksforberedelse.

Loven begrenser for øvrig ikke innsynsrett etter offentlighetsloven, forvaltningsloven eller annen lovbestemt rett til innsyn i egne personopplysninger, jf. § 6.

Brudd på personopplysningsloven kan påklages til Datatilsynet. Er man misfornøyd med Datatilsynets vedtak kan det påklages videre til Personvernemnda, jf. §§ 42 og 43.

Vilkår for behandling av personopplysninger

Behandling av personopplysninger innebærer enhver bruk av personopplysninger, som f. eks innsamling, registrering, lagring, utlevering m.m., jf. § 2.

En forutsetning for behandling av personopplysninger er at det enten foreligger et uttrykkelig 1) samtykke, 2) lovhjemmel eller 3) er nødvendig på nærmere gitte vilkår som fremgår av loven § 8.

For å behandle sensitive opplysninger,

må det også foreligge særskilt grunnlag, se lovens § 9.

Personer som søker om å bli godkjent som fosterhjem, samtykker i at barneverntjenesten innhenter personopplysninger og langt på vei sensitive opplysninger om dem. Dette gjelder både under søknads- og godkjenningssprosessen, men også senere under tilsyn, oppfølging og veiledning av fosterhjemmet som gjennomføres så lenge barnet er plassert. Prosessen er basert på en frivillighet som innebærer at man åpner hjemmet for innsyn og gir den informasjonen som trengs til barneverntjenesten. Samtykke innebærer innhentning, bearbeiding og oppbevaring/lagring av slike opplysninger som er nødvendige for formålet. Personvernet blir dermed «uthullet» når det inngås et slikt samarbeid der barnevernet gis adgang til å «kikke potensielle fosterforeldre i kortene.»

Barnevernloven gir kommunen ansvaret for å godkjenne og velge fosterhjem til det enkelte barn. Rutinene for utvelgelses- og godkjenningsarbeidet følger blant annet av Rutinehåndbok for kommunenes arbeid med fosterhjem, jf. punkt 4.4 e, der barneverntjenesten blant annet skal vurdere om fosterhjemmet har: *alminnelig god helse, økonomi - bolig og nettverk som gir barnet gode muligheter for livsutfoldelse, god vandel, stabil livssituasjon og evne til å tåle endringer.* Det må også fremlegges en tilfredsstillende politiattest før en godkjenning, jf. barnevernloven § 6-10.

For å kunne vurdere om et fosterhjem er kompetent og har de nødvendige ressurser for å ta imot og gi omsorg til et barn, er det derfor helt avgjørende at personer som søker om godkjenning er åpne, besvarer spørsmål og gir fra seg både personlige og til dels sensitive opplysninger om seg selv.

Dette er Fosterhjemskontakts juridiske spalte der advokat Astrid Haram og Marianne Hognestad tar opp barnevernfaglige spørsmål. I denne utgivelsen er det Hognestad som skriver til spalten. Hun driver egen advokatpraksis med kontor i Risør og Oslo.

Marianne Hognestad

Krav om sletting eller retting av registrerte personopplysninger

Det lagres en mengde personlige og sensitive opplysninger om søkende, potensielle og aktuelle fosterhjem. I lovens § 27 er det adgang til å kreve retting av registrerte opplysninger som er uriktige eller ufullstendige. Retting skal i så fall skje ved at opplysningene tydelig markeres og suppleres med korrekte opplysninger. Dersom *«tungtveiende personvern hensyn tilsier det, kan Datatilsynet bestemme at retting skal skje ved at de mangelfulle personopplysningene slettes eller sperres»*.

Et eksempel fra Personvernemndas praksis i et vedtak fra 2012 (PVN-2012-05) kan illustrere denne problemstillingen. I et vedtak om å flytte barnet, og i en avsluttende rapport fra en veileder, kom det frem negative karakteristikker av fosterforeldrene. Dette ønsket de rettet eller slettet i medhold av personopplysningsloven, da de mente opplysningene var feilaktige og mangelfulle. Det var beskrevet at fostermor opplevde det unaturlig å gi fosterbarnet en klem, og at fosterforeldrene ikke øvde på do-trening på en slik måte barneverntjenesten hadde bedt om. Personvernemnda ga foster-

foreldrene medhold ved at deres syn og brev til Personvernemnda skulle suppleres og vedlegges de aktuelle saksdokumentene. Det ble lagt vekt på at det ikke dreide seg om barnevernfaglige vurderinger, men påstander om faktiske forhold. Fra Personvernemndas vedtak gjengis:

« Etter nemndas syn kan ikke påstand-

Kontaktinformasjon:

Tlf.: 954 86 168 e-post: kontor@advokathognestad.no

ene som klagerne reagerer på karakteriseres som barnevernfaglige vurderinger. Fosteremor uttaler selv at hun både ønsker å klemme barnet og faktisk stadig overrasker barnet med en klem, til tross for massiv avvisning fra barnets side. Det samme gjelder påstanden om at det drives en bestemt form for do-trening. Fosterforeldrene avviser at do-trening i strid med barnevernets instruksjoner finner sted. Etter nemndas syn er dette derfor påstander om faktiske forhold som bør suppleres med fosterforeldrenes versjon. Datatilsynet har uttalt at man på generelt grunnlag skal utvise forsiktighet med å slette barneverndokumentene. Det er Personvernnemnda enig i. Nemnda er derfor kommet til at dokumentene ikke skal slettes etter § 28, men kun suppleres i henhold til personopplysningsloven § 27. Nemnda er kommet til at klagers versjon av saken skal supplere de to nevnte dokumentene, slik at vedkommende som leser dokumentene vil kunne gjøre seg kjent med også klagers fremstilling. Dette gjøres ved at opplysningene tydelig markeres og suppleres med fosterforeldrenes opplysninger.....»

Forholdet til ytringsfriheten

Ytringsfriheten vernes av grunnloven § 100 og EMK artikkel 10, og beskytter retten til å formidle opplysninger, informasjon og meninger. I forarbeidene til personopplysningsloven (Ot. Prp. nr. 92 (1998-99) fremgår at loven skal ivareta personvernet, samtidig som det er et mål å utforme reglene så fleksibelt at det ikke legges unødige hindringer i veien for ytringsfriheten.

Spørsmålet om hvordan disse to sett av verdier skal balanseres i regelverket er svært aktuelt og utfordrende.

Etter personopplysningsloven § 7 er en del av personvernet satt ut av kraft når formålet er «behandling av personopplysninger utelukkende for kunstneriske, litterære eller journalistiske formål».

I slike tilfeller gjelder bare enkelte bestemmelser i loven. Tidligere gjaldt dette også når opplysningene hadde «opinionsdannende formål». Dette unntaket ble imidlertid tatt ut av loven i 2012 for å skjerpe Personvernnemndas praksis og styrke personvernet. Uttrykket «opinionsdannende» ble oppfattet som noe vagt, og det hadde i praksis vist seg vanskelig å trekke grensene for hva det omfattet. Fra endringsloven (Prop 47 L (2011-2012) fremgikk at begrepet hadde ført til at § 7 fikk et noe bredere nedslagsfelt enn forutsatt av lovgiver. Forarbeidene nevner som eksempel nettsted hvor offentlige ansatte henges ut med navn, bilde, stilling eller lignende, og hvor det er nokså klart at nettstedet ikke «ute-lukkende» bedriver virksomhet med journalistiske formål.

Et illustrerende eksempel på de problemstillinger lovens § 7 representerte og som bidro til nevnte lovendring, er Personvernnemndas sak PVN-2010-11. Saken gjaldt en persons klage på Datatilsynets vedtak om sletting av informasjon om private beredskapshjem som var lagt ut på Internett. Den aktuelle nettsiden hadde blant annet et diskusjonsforum hvor konkrete barnevernsaker, herunder personopplysninger knyttet til et beredskapshjem, ble drøftet. Personvernnemnda kom til at publiseringene var vernet av ytringsfriheten, slik at den som drev nettstedet altså ikke var omfattet av personopplysningsloven.

Fra forarbeidene i Prop 47 L (2011-2012) vises det til nevnte sak:

«Departementets lovforslag representerer et ønske om en viss endring i praksis i forhold til den avveining som nemnda foretok i den angitte sak. I den grad det er forenelig med Grunnloven § 100 og Norges konvensjonsforpliktelser bør hensynet til ytringsfriheten således tillegges noe mindre vekt i tilsvarende, fremtidige saker.....»

Og videre:

«Fjerning av begrepet «opinionsdannende» vil etter utvalgets syn kunne korrigere praksis og åpne for at Datatilsynet i større grad enn i dag kan føre kontroll med medier som ikke er tilsluttet mediebransjens selvdømmeordning, og som ikke har en sentral redaktørfunksjon. Uten unntaket vil Datatilsynet kunne foreta mer nyanserte og inngående avveininger mellom ytringsfrihet og personvern, jf. NOU 2011: 12 side 39-55.

Et annet eksempel som bidro til lovendring og kursjustering i disse sakene, var et vedtak fra Personvernnemnda (PVN-2007-05) som gjaldt publisering av personopplysninger om fosterforeldre på internettensiden www.likestilling.com. Fosterforeldre ble her omtalt med navn, boligadresse og yrkestittel og linker til uttalelser de hadde kommet med. De ble videre karakterisert og kritisert. Internettensiden ble administrert av en gruppe som på ulike måter var berørt av barnevernsaker, og som følte seg utsatt for makt-ogregreper. Både Datatilsynet og Personvernnemnda kom frem til at informasjon om fosterforeldre falt innunder unntaket «opinionsdannende formål», slik at de ikke var beskyttet av det vernet lovens grunnkrav gir.

Etter lovendringen er personvernet styrket, og fosterforeldre er i større grad skjermet i forhold til slike publiseringer.